

Truman Doktrini

1947 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Harry Truman tarafından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tehdidine karşı hazırlanmış ve 22 Mayıs 1947'de ABD Kongresi'nde kabul edilerek doktrin hâline getirilmiş plandır. Hazırlanma sebebi, II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan gelişmelerdi. 7 Mayıs 1945'te Almanya'nın imzaladığı mütareke ile Avrupa'da sona eren II. Dünya Savaşı, 2 Eylül 1945'te Japonya'nın teslimi sonucunda Asya'da da noktalanmış oldu. Savaşın sona ermesiyle iki büyük süper güç olan ABD ile SSCB ve bunların etrafında kümelenmiş küçük devletler arasındaki anlaşmazlıkların, doğrudan birbirlerine karşı silah kullanmadan sürdürüldüğü 1945-1990 arasında kapsayan ve "Soğuk Savaş" olarak isimlendirilen dönem başladı. Bu dönemde Türkiye'nin Batı bloğunda yer almasını sağlayan birtakım gelişmeler içerisinde Truman Doktrini önemli bir yer tutmaktadır. Savaşın akabinde tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da siyasi, ekonomik ve askerî tablo yeniden şekillenmeye başladı. Kazanan devletler arasında olan İngiltere, ekonomik olarak oldukça sıkıntı yaşarken ABD, II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin sürdürdüğü dünya jandarmalığı görevini mecbur devralmak zorunda kalmıştır. Türkiye ise II. Dünya Savaşı'na fiilen girmemişti ancak bu dönemde izlenilen denge ve tarafsızlık üzerine kurulu dış politika ne Müttefik devletleri ne de Mihver devletleri memnun etmişti. SSCB ise savaş sonrası kazanımlarını daha da genişleterek Doğu Avrupa ülkelerini tamamen kontrol altına alma amacındaydı. Bu doğrultuda Türkiye üzerinde bir baskı oluşturmaya başlamıştı. Esasen bu baskının nedeni Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü sonrasında özellikle savaş yıllarında yeniden şekillenen Türk dış politikasıydı.

Atatürk Dönemi'nde Türkiye ile SSCB arasında, 17 Aralık 1925'de Türk-Sovyet Saldırmazlık Paktı imzalanmıştı. Bu anlaşma ile her iki devlet de taraflardan birine bir saldırı olması durumunda diğerinin tarafsız kalacağını ve taraf devletlere yönelik bir ittifaka veya anlaşmaya katılmayacaklarını beyan etmişlerdi. Anlaşma sonrası dönemde Türkiye, dünya barışının korunması konusunda SSCB ile ortak çalışmış ve yaptığı her uluslararası anlaşmada bu ülkeyi bilgilendirmiş ve anlaşmasına sadık kalmıştı. Ancak SSCB için aynı ifadeleri kullanmak pek mümkün değildir. Zira SSCB, 1935'de Fransa ve 1940'da Bulgaristan ile anlaşma görüşmeleri yaparken Türkiye'ye danışma gereği duymamıştı. 7 Kasım 1935'de taraflar yaptıkları bir protokolle anlaşmayı on yıl daha uzatmışlardı. 19 Ekim 1939'da Türkiye, İngiltere ve Fransa Karşılıklı Yardım Anlaşması imzalandı. Anlaşma, bir Avrupa devletinin saldırısı durumunda taraflara birbirlerine yardımda bulunma yükümlülüğü getiriyordu. Türkiye anlaşmayı imzalarken Moskova'ya danışmasına ve "Üçlü İttifak" anlaşmasına SSCB'yle silahlı bir uyuşmazlığına sürüklenmesine neden olacak ya da böyle bir sonucu verecek bir eyleme zorlamayacağına ilişkin bir protokol eklenmesini sağlamasına rağmen SSCB 1925 anlaşmasının ruhuna aykırı olduğunu düşünerek anlaşmaya sıcak bakmadı. Türkiye'nin Sovyetlerin çekincelerini ortadan kaldırma adına yaptığı bu gayretlerine rağmen anlaşma, SSCB nezdinde, Türkiye'nin Batı ittifakı içerisinde yer aldığı bir belgeydi. Ayrıca SSCB, Boğazların kontrolünün Türkiye egemenliğinde kalmasını her zaman kendisi için risk olarak görmekteydi. Sonuç olarak anlaşmanın ardından SSCB, Türkiye'yi Batılı emperyalist ülkelerle iş birliği yapmakla suçlamıştı. SSCB ile imzalanan ve daha sonra on yıl uzatılan Türk-Sovyet Saldırmazlık Paktı'nın süresi 7 Kasım 1945'de sona erdi. Anlaşmanın yenilenmesi aşamasında SSCB bazı şartlar öne sürdü. Esasen bu öne sürdüğü şartları Potsdam Konferansı'nda (17 Temmuz- 2 Ağustos 1945) ABD ve İngiltere ile de paylaşmış ancak Boğazlar statüsünde istedikleri değişiklikleri bu ülkelere kabul ettirememişti. Truman, SSCB'nin toprak taleplerinin iki ülkeyi ilgilendiren bir konu olduğunu belirtip kendilerini ilgilendirmediğini ifade etmişti.

SSCB, ABD ve İngiltere'nin konferanstaki tutumlarından yola çıkarak bu konuya çok müdahil olmayacakları izlenimine

sahip olunca, Türkiye-SSCB sınırında bazı değişiklikler, Boğazlarda üs ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin yeniden gözden geçirilmesini talep etti. Bu doğrultuda 8 Ağustos 1946 ve 24 Eylül 1946'da Türkiye'ye iki nota verildi. Türkiye bu istekleri kesin bir şekilde reddetti. Bu bağlamda Türkiye, İngiltere'den yardım istedi. Ancak İngiltere, ABD'nin devreye girmesinin daha uygun olacağı karşılığını verdi. Ancak SSCB'nin bu talepleri karşısında ABD'nin başlangıçta tepkisiz kaldığı görülmektedir. Bunun sebebi de Birleşmiş Milletlerin kuruluşuna büyük önem verilmesiydi. Bu süreçte SSCB ile çatışmak istememekteydi. Ancak II. Dünya Savaşı sonunda 16-26 Aralık 1945'de toplanan ve ABD, İngiltere ve SSCB'nin katıldığı Moskova Konferansı'nda beklenen uzlaşma tam olarak sağlanamadığı için ABD Başkanı Harry Truman uzlaşma siyasetinden vazgeçtiğini açıkladı. Truman, Rusya'nın Türkiye'yi istila etmek ve Akdeniz'e açılan Boğazları ele geçirmek gibi bir niyet taşıdığına hiç şüphesi olmadığını dile getirdi. Bu düşünceye sert bir dille karşılık verilmediği takdirde bir başka savaş yaşanacağını ve dolayısıyla artık uzlaşma oyunu oynamaktan vazgeçtiklerini açıkladı. ABD'nin bu tutum değişikliğinin ve dikkatini Doğu Akdeniz ve Türkiye'ye yönelttiğini gösteren ilk belirti ise ABD Donanması'nın en büyük savaş gemilerinden olan Missouri'nin Washington'da vefat eden Türkiye Büyükelçisi Münir Ertegün'ün cenazesini Başkan Truman'ın özel temsilcisiyle beraber 5 Nisan 1946'da İstanbul'a göndermesi oldu.

SSCB'nin baskılarının artması üzerine İngiltere'nin Washington Büyükelçisi Lord Inverchapel, ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'a iki rapor sundu. Raporların biri Türkiye diğeri ise Yunanistan ile ilgiliydi. Raporlarda Türkiye ve Yunanistan'ın Sovyet etkisine karşı korunması gerektiği vurgulanıyordu. İngiltere'nin olumsuz ekonomik koşulları nedeniyle artık bu ülkeleri destekleyemeyeceğini ve bu sorumluluğu ABD'nin alması gerektiği ifade ediliyordu. Dışişleri Bakanı George Marshall raporlarla ilgili olarak Başkan Harry Truman ile bir görüşme gerçekleştirdi. Ayrıca Savaş ve Donanma Bakanlıkları Koordinasyon Komitesi'nin hazırlamış olduğu rapor da Başkan'a sunuldu. Rapora göre ABD'nin bu sorumluluğu üstlenme kararı alması gerekiyordu. Yunanistan'ın mali ihtiyaçlarıyla ilgili İngiliz raporu Başkan'a Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Dean Acheson tarafından sunulmuştu. Rapora göre Yunanistan'a 1947 için yaklaşık 250 milyon dolarlık bir yardımın gerektiği belirtilmişti. Türkiye'nin ihtiyaçlarını belirlemek ise ABD için daha zordu. Bunun nedeni Türkiye'nin durumuyla ilgili olarak çok az somut bilgi vardı. İngilizler, Türk askerî kuvvetlerinin hazır duruma geçirilebilmesi, yeniden teçhizatlandırılması ve eğitimden geçirilmesi için ne kadar bir fon gerekeceği konusunda tahminde bulunmamışlardı. Ancak Yunanistan'a yapılması gereken yardımdan daha az olacağı öngörülmekteydi.

Türkiye ve Yunanistan'ın yardım ihtiyaçlarını belirlemek üzere bir komisyon kuruldu. Bu değerlendirmeyi ABD ve İngiltere Genelkurmay Başkanları'nın yapması yönündeki İngiliz önerisi kabul edildi ve komisyon çalışmalara başladı. Komisyon bir rapor hazırladı. Bu rapora dayanarak ve ayrıca Savaş Bakanı Robert Patterson ve Donanma Bakanı James Forrestal ile görüştüğten sonra Dışişleri Bakanı George Marshall Truman'a bir rapor sundu. Raporda dört konuda kesin bir kaniye varıldığı ifade ediliyordu. Buna göre; İngilizler kendi ekonomik sorunları konusunda doğruyu söylüyorlardı, Yunanistan'da durum gerçekten oldukça olumsuzdu, Yunan hükûmetinin düşmesi ABD çıkarlarını tehlikeye düşürecek ve bu nedenlerden dolayı ABD derhal mümkün olan her yardımı Yunanistan'a ve daha küçük oranda da Türkiye'ye vermeliydi. Kendisine sunulan bilgiler doğrultusunda Truman bir sonuca vardı. Buna göre; Yunanistan "Demir Perde" içerisine kayma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Eğer Yunanistan kaybedilirse Türkiye'nin etrafı komünizmle kuşatılmış olacaktı ki Türkiye'nin bu durumda çok fazla direnme şansı yoktu. Olaya tersinden bakıldığında ise; eğer Türk hükûmeti SSCB'nin taleplerini kabul ederse Yunanistan çok daha büyük bir tehlikeye atılmış olacaktı. Bunun yanında ABD bu sınavda başarılı olamazsa, diğer ülkeler için çok kötü bir örnek teşkil edecek ve Truman'ın Amerikan yalnızlığının trajik bir biçimde tekrardan ortaya çıkması olarak ifade ettiği tehlike ile karşı karşıya kalabilecekti. Dolayısıyla Yunan ve Türk kuvvetlerini destekleme konusunda hayati derecede öneme sahip karar çok geçmeden

alınarak süreç başlatıldı. Öncelikli olarak Türkiye'nin durumunun açıklığa kavuşturulması gerekiyordu. Bunun için Ankara Büyükelçisi Edwin Wilson'dan Türkiye'nin ihtiyaçları ile ilgili bir değerlendirme istendi. Büyükelçi raporunda; SSCB'nin amacının Türkiye'yi büyük bir orduyu hazır tutmaya zorlayarak ülkenin ekonomisini bozmak olduğunu dile getirdi. Dolayısıyla yapılacak ABD yardımlarının Türkiye'yi aşırı bir borç yükünün altına sokmaması gerektiğini ilettiler.

Türkiye'nin savunma gücünü yükseltmek için programa; ulaşım, iletişim ve limanların da alınması gerekliliği üzerinde durdu. Büyükelçi'den gerekli bilgilerin zamanında gelmemesi üzerine Kongre'ye sunulacak tasarılar kuvvet komutanlarının hazırladıkları rapordaki bulgulara dayandırılacaktı. Buna göre halihazırda Türk kuvvetlerinde; 7 kuvvet komutanlığına bağlı 600.000 kişi, 300 uçak ve yok denecek bir donanma bulunuyordu. Raporda ABD'nin sağlaması gereken yardımla alakalı öneriler de vardı. Bunlar; kara kuvvetlerinin hava saldırılarına karşı güçlendirilmesi, Türkiye topraklarında savunma yapmaya uygun donanımların tasarlanması, Türklerin elinde bulunan mühimmatların geliştirilmesi, askerî ve ekonomik yardımın birleştirilerek iletişim ve lojistik olanakları geliştirmeleri ve son olarak da İngiltere ile beraber özellikle uçak ve benzeri savaş gereçlerinin verilmesinin planlanmasıydı. Truman raporun Kongre'ye sunulmasının ardından Kongre liderleriyle yoğun temaslara başladı. Muhafif partiden olan Senato Başkanı'nı ikna etmeyi başardı. Toplam 400 milyon dolar olarak planlanan yardım paketi hakkında Kongre'nin birleşik oturumunda bir konuşma yaparak üyeleri bilgilendirecek ve gerekli yasaların çıkmasının önü açılmaya çalışılacaktı.

Başkan Truman 12 Mart 1947'de Kongre'de beklenen konuşmayı yaptı. Ayan ve Temsilciler meclislerinin yaptığı ortak toplantıda ekonomik yardımla ilgili söz alan Truman dünyadaki mevcut durumun kendisini bu açıklamayı yapmaya mecbur ettiğini belirterek konuşmasına başladı. Konunun esasen ABD'nin dış siyaseti ve millî güvenliği olduğunu vurgulayan Truman, öncelikle Yunanistan'daki duruma değindi. Bu ülkede hüküm süren sefalet ve enflasyon nedeniyle ortaya çıkan siyasi keşmekeşliğin her türlü kalkınmayı engellediğini ifade etti. Ayrıca tedhişçiler ve komünistler tarafından idare edilen binlerce silahlı insanın faaliyetleri nedeniyle ülkede güvenliğin tehlikede olduğunu da vurgulayarak Yunanistan'a yapılacak yardımın doğru kullanılması yönünde takipçisi olacaklarını dile getirdi. Truman'a göre, BM'de görüşülüp onayı beklenemeyecek kadar acil olan bu yardımı dünyada ABD'den başka yapabilecek bir devlet ve kuruluş da yoktu. Truman konuşmasında, Yunanistan ile ilgili bölümün ardından bağımsız ve iktisaden sıhhatli bir devlet olarak bekası, barışa bağlı bütün dünya milletleri için, Yunanistan'dan daha az ehemmiyetli olmadığı aşikâr olarak nitelendirdiği Türkiye'nin durumuna değindi. Türkiye'nin savaştan itibaren ABD ve İngiltere'den ekonomik yardım talebinde bulunduğunu ifade etti. Bunun da hem Türkiye'nin millî bütünlüğü hem de Orta Doğu'nun düzeninin korunması için elzem olduğunu belirtti. İngiltere'nin maddi imkânsızlıkları nedeniyle yardım etmeyi sürdüremeyeceğini kendilerine bildirdiğini de sözlerine ekledi. Yunanistan'da ortaya çıkacak karmaşanın önce Türkiye'yi sonra tüm Orta Doğu'yu etkileyeceğini bunun yanı sıra Avrupa ülkelerinin de derinden sarsacağını, dolayısıyla ekonomik yardım yapmanın kaçınılmaz olduğu kanaatine vardığını ifade etti. Başkan'ın yaptığı bu konuşma, ABD dış politikası için bir dönüm noktasıydı.

Truman'ın Kongre'ye ve ulusa verdiği mesajlar Amerikan ideallerine uygundu ve ABD'nin demokrasi geleneğinin bir yansıması olarak algılandı. Truman bu konuşmasıyla "Truman Doktrini"ni tarih sahnesine sunmuş oldu. Kanun tasarısı 9 Mayıs 1947'de, iptali için verilen teklif reddedilerek 107'ye karşı 287 oyla Temsilciler Meclisi'nde kabul edildi. Kanun, 22 Mayıs 1947'de Başkan Truman tarafından imzalanarak yürürlüğe girdi. Kanun'da öngörüldüğü şekilde, 20 Haziran 1947'de Yunanistan ile 12 Temmuz 1947'de de Türkiye ile yardım anlaşması yapıldı. Anlaşmaya göre ABD, Türkiye'ye silah, askerî mühimmat ve uzman gönderecekti. Türk askerî personelinin eğitilmesine destek verilecekti. Ayrıca yol, liman ve askerî tesis inşası için mali ve teknik yardımda bulunacaktı. Anlaşma, TBMM'de 1 Eylül 1947'de oturuma

katılan 339 milletvekilinin oybirliğiyle onaylanarak yürürlüğe girdi. Anlaşma ile Türkiye'ye 100 milyon dolar yardım yapılacaktı. Kara kuvvetlerine 48.500.000, hava kuvvetlerine 26.750.000, deniz kuvvetlerine 14.750.000, mühimmat takviyesine 5.000.000 ve otoyolların geliştirilmesine de 5.000.000 dolar ayrılmıştı. Dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda kabul edilebilir bir anlaşma olsa da ikinci ve dördüncü maddeler Türkiye için sorun teşkil edebilirdi. İkinci maddede yapılan yardımların sadece belirlenen amaçlar için kullanılabileceği belirtilirken dördüncü maddede yardımlar hakkında ABD'nin onayı olmadan Türk subayı, memuru ya da hükümet yetkilisi olmayanlara bilgi verilmeyecek, belirlenen amacın dışında da kullanılmayacağı hükmü vardı. Yardımların yerinde kullanımı ve denetimi için uzmanlardan oluşan ABD askerî misyonları ülkeye gelmeye başladı. 1948 sonunda bu doğrultuda gelen askerî misyonların sayısı 363'dü ve zamanla bu rakamın 2.500'e ulaşması beklenmekteydi.

Anlaşmayla birlikte SSCB tehlikesi kısmen de olsa önlenmiş oldu. Truman Doktrini ile birlikte Türk dış politikasının Batı ile sıkı ilişkilere dayanmaya zorlanacağı bir dönem başladı. Bu bağlamda Batı öncülüğünde kurulan tüm siyasi, ekonomik ve askeri organizasyonlara üye olmak Türkiye için temel hedef oldu. Doktrin uzun bir süre "blok siyasetini" içermiş olmasına rağmen Türk devlet adamları bu durumu "sıkı" bir ortaklık olarak görmüşler ve Türkiye'nin bağlı olduğu tek bloğun BM olduğunu beyan etmişlerdi. İngiltere'nin II. Dünya Savaşı sonrası yaşadığı ekonomik problemler nedeniyle bölgedeki siyasi ağırlığının sona ermesinin ardından ABD; Türkiye ve Yunanistan'ın ekonomik ve askeri olarak desteklenmemesi durumunda SSCB'nin etkisi altına gireceğini ve bu durumun tüm bölgeyi olumsuz etkileyeceği düşüncesi ile hareket etmişti. Doktrin'in ilan edilmesinin ardından ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın 4 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesinde yaptığı konuşmada; Avrupa'nın ekonomik anlamda buhran yaşadığını ve dünyanın ekonomisinin iyileşmesi için ABD'nin her zaman yardıma hazır olduğunu ifade etmesi, ABD'nin Avrupa'ya yardım programı olan Marshall Yardımı'nın başlangıcı oldu.

Avrupa'yı yeniden yapılandırıp eski ekonomik gücünü kazandırmak için hazırlanan ve Marshall Planı olarak bilinen yardım programı, Truman Doktrini kapsamında çıkarılan "Yunanistan ve Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Kanun"un onaylanmasından iki hafta sonra açıklanmıştı. Marshall'ın gündeme getirdiği yardım teklifini görüşmek üzere 27 Haziran 1947'de Paris'te; Türkiye, Avusturya, Danimarka, Belçika, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Fransa temsilcilerinin katılımıyla bir toplantı düzenlendi. Avrupa Ekonomik İşbirliği Konferansı olarak isimlendirilen toplantının amacı Avrupa'nın acil ihtiyaçlarının belirlenmesiydi. Yapılan görüşmelerin sonucunda Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı (OECE) kuruldu. Bu 16 ülkenin ihtiyaçlarını gösteren bir rapor hazırlandı. Buna göre Türkiye, belirlediği ekonomik kalkınma programını gerçekleştirebilmek için 615.000.000 dolar yardım talep etmekteydi. Ancak bu talep ABD tarafından geri çevrildi. Gerekçe olarak da bu yardım programının ülkelerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak için değil savaşta zarar görmüş Avrupa'nın kalkınması için hazırlanmış olması gösterildi. ABD'ye göre Türkiye'nin döviz ve altın stoklarıyla dış ticaret dengesi diğer on beş Avrupa ülkesine göre iyi durumdaydı.

Türkiye, Marshall Planı'na dahil edilmemesi kararı sonrası tekrar ABD hükümetine başvuru yaptı ve bu kez ikna etmeyi başardı. 3 Nisan 1948'de "Ekonomik İşbirliği Kanunu" olarak Kongre'de gündeme alındı ve kabul edildi. Türkiye, bu yardımdan yararlanabilmek amacıyla 4 Temmuz 1948'de Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalandı ve böylelikle 1948-1952 döneminde hibe, borç, dolaylı ve teknik yardım olmak üzere toplamda 350.000.000 dolar kaynak sağladı. ABD tarafından katılımcı devletlerin hazırladıkları iktisadi kalkınma programına göre oluşturulan "Dış Yardım Kanunu" ile 16 Avrupa ülkesine ilk yıl için 6 milyar dolarlık kaynak ayrılmıştı. Doktrin'in ilanı ve ardından Marshall Yardımı'nın kabul edilmesi, SSCB tarafından Türkiye'de ABD egemenliğinin kurulması olarak algılanmış ve çok sert eleştirilmişti.

Türk kamuoyu ise bu durumu coşkuyla karşılamıştı. Maddi destekten çok ABD'nin manevi desteğinin önemli olduğu konusunda kamuoyu birleşmişti. Anlaşmalar yapıldığı dönemde coşkuyla karşılanmış olmasına rağmen sonraki süreçte bu yardımların olumsuz yönleri de ortaya çıkmaya başlamıştı. ABD, bölgedeki çıkarları ölçüsünde Türkiye'ye yardımda bulunmayı öngörmüştü. ABD'den alınan askeri yardımlarla, Türk Silahlı Kuvvetleri, sadece ABD ekipmanı ile donatılmış, yedek parça ve bakım da dahil olmak üzere neredeyse tüm ihtiyaçları ABD'den karşılanmıştı. Bu durum, savunma sanayinin gelişmesine engel olmuştu. Truman Doktrini'nin bir sonucu olarak ortaya çıkan Marshall Planı ile yapılan yardımlar, Türkiye'nin sanayi yerine tarımda kalkınmasını öncelikli hedef haline getirmişti. Dolayısıyla Türk sanayinin gelişimi kısıtlanmış ve diğer Avrupa ülkelerinin başlattığı endüstriyel gelişim Türkiye'de görülmemişti. Dış kaynaklı ekonomik politikalar ile Türkiye'nin ekonomisi dışa bağımlı hale gelmişti. Ancak tüm bunlara rağmen Truman Doktrini, Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak kabul edildiğinden, Türk siyasal hayatındaki önemi oldukça büyüktür. Truman Doktrini ve buna bağlı olarak Marshall Planı'nın ABD'ye maliyeti yaklaşık olarak 14.000.000.000 dolar olmuştur. 1975 Nisan'ında Güney Vietnam hükûmetinin devrilmesiyle birlikte Truman Doktrini de 26 yıllık yaşamını noktalamıştır.

Recep Murat GEÇİKLİ

KAYNAKÇA

Kitaplar

ALBAYRAK, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2004.

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

ARMAOĞLU, Fahir, **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

ATAÖV, Türkkaya, **Amerika NATO ve Türkiye**, Aydınlik Yayınevi, Ankara, 1969.

AVCIOĞLU, Doğan, **Türkiye'nin Düzeni, Dün- Bugün- Yarın**, C II, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1978.

BAĞCI, Hüseyin, **Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2007.

BEHRAMOĞLU, Namık, **Türkiye Amerikan İlişkileri**, Yar Yayınları, İstanbul, 1973.

EKİNCİKLİ, Mustafa, **İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2002.

GEÇİKLİ, Recep Murat, **Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri**, İleri Yayınları, İstanbul, 2016.

GÖNLÜBOL, Mehmet, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.

KARPAT, Karpas, **Türk Siyasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

Marşal Plânı ve Siz, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara, 1950.

MCGHEE, George, **ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, Ankara, 2011.

SOYSAL, İsmail, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları Cilt II (1945-1990)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, Türk Dış Politikası, DER Yayınları, İstanbul, 2006.

TEKELİ, İlhan, SELİM İkin, **Savaş Sonrası Ortamda 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı**, ODTÜ İktisat Tarihi Serisi, Ankara, 1974.

TUNÇKANAT, Haydar, **İkili Anlaşmaların İçyüzü**, Ekim Yayınları, Ankara, 1970.

UÇAROL, Rifat, **Siyasi Tarih 1789-2014**, DER Yayınları, İstanbul, 2015.

USLU, Nasuh, **Türk-Amerikan İlişkileri**, 21. Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000.

YETKİN, Çetin, **Türkiye’de Askeri Darbeler ve Amerika**, Ümit Yayıncılık, İstanbul,1995.

Sürelî Yayın

Akşam, 13 Mart 1947, S 10202.

ATAY, Falih Rıfki, “Barış Kurucu Amerika” **Ulus**, 15 Mart 1947, s.1,4.

ATMACA, Ayşe Ömür, “Yeni Dünyada Eski Oyun: Eleştirel Perspektiften Türk-Amerikan İlişkileri”, **Ortadoğu Etütleri Dergisi**, C III, S 1, Temmuz-2011, s.157-191.

Ayın Tarihi, Mart 1947, S. 160.

Ayın Tarihi, Nisan 1947, S. 161.

Cumhuriyet, 13 Mart 1947, S. 8107.

ERHAN, Çağrı, “ABD ve NATO’yla İlişkiler”, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, I (1918-1980)**, (Ed. Baskın Oran), İstanbul, 2001, s.552-575.

ERİM, Nihat, “Amerika’nın Kararlı Tutumu”, **Ulus**, 13 Mart 1947, s.1,4.

ERİM, Nihat, “Başkan Truman’ın Mesajı”, **Ulus**, 14 Mart 1947, s.1,4.

ERTEM, Barış, “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C XII, S 21, Haziran-2009, s.377-397.

NADİ, Nadir, “Bir Dönüm Noktası”, **Cumhuriyet**, S 8108, 14 Mart 1947, s.1,3.

NADİ, Nadir, “Nereye Gidiyoruz?”, **Cumhuriyet**, S 8109, 15 Mart 1947, s.1,3.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem VIII, C 6, TBMM Basımevi, Ankara, 1947.

US, Asım, “Truman’ın Nutkunun Moskova’da ve Dünyadaki Akisleri ve Tesirleri” **Vakit**, S 10572, 16 Mart 1947, s.1,5.

US, Asım, “Türk Milleti İçin Yeni Bir İstikbal Hazırlanıyor”, **Vakit**, S 10570, 15 Mart 1947, s.1-2.

Vakit, 13 Mart 1947, S 10569.

27/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/truman-doktrini/?pdf=6199> adresinden erişilmiştir